

«We moeten kiezen tussen egoïsme en solidariteit»

BRUSSEL De ingewanden van vogels lezen en orakels plegen doen we vandaag de dag niet meer, maar wij hebben dan ook Rik Coolsaet om ons wegwijs te maken in het doolhof van de hedendaagse samenleving. De professor internationale politiek heeft net een boek uitgebracht waarin hij zijn reputatie van onvervalste positivo kracht bijzet, en dat is op zichzelf al een bezoekje waard.

U signaleert een groeiend ongenoegen binnen onze samenleving, dat volgens u alles te maken heeft met de mondialisering. Hoe zit dat?

Coolsaet: «Onze oude, vertrouwde omgeving is helemaal aan het veranderen, en dat proces is al een jaar of dertig aan de gang. Onze houvast, alles wat vertrouwd en zeker was, is in snel tempo veranderd. En de mondialisering is daar zeker een oorzaak van. De wereld is snel kleiner geworden onder de invloed van radio, televisie en internet en het feit dat we veel gemakkelijker verre reizen maken, zodat de complexiteit van de wereld zomaar binnenkomt in onze huiskamer. Alleen zien mensen steeds minder de rode draad. Toen de Koude Oorlog eindigde, viel ook het duidelijke onderscheid tussen de Goeien en de Slechten weg, en dat zorgde natuurlijk voor onzekerheid. Mensen kregen het gevoel dat ze in een stroomversnelling zaten en niet meer zelf aan het roer zaten.»

Proberen we te veel dingen te combineren?

«Tja, als je dertig of veertig jaar geleden aan een job begon, dan wist je in veel gevallen dat je voor de rest van je carrière onder dak was. Nu is dat helemaal niet meer het geval. En zelfs als je in je job blijft, moet je voortdurend de nieuwigheden achterna houden en wordt er geëist dat je jezelf constant bijschoolt. Dat creëert op den duur een spanning op de werkvloer, omdat je nooit echt zeker meer bent van wat er morgen komt.»

En tegelijk trok de overheid zich steeds meer terug?

«Hoe zou je zelf reageren als alles om jou heen aan het veranderen is, als de prijzen van voedsel en woningen de pan uit swingen en de politiek net op dat ogenblik zeggen: trek je plan. Dat is precies wat gebeurd is in de laatste decennia.»

En dat heeft zijn gevolgen?

«Wel, dat leidt tot een dubbele reactie: aan de ene kant heb je mensen die helemaal mee zijn met de mondialisering, aan de andere kant zijn er mensen die zich bedreigd voelen door al die nieuwigheden, die het gevoel hebben dat ze uit de boot dreigen te vallen. En dat creëert een tweespalt in de samenleving, zeker in tijden dat het economisch goed gaat en een aantal mensen voelen dat zij daar niet mee van profiteren. Volgens mij gaat het ongenoegen over die situatie sterk toenemen in de komende jaren. Je hebt een aantal mensen die obsceen rijk zijn geworden, een deel dat al is afgehaakt – de vierde wereld – en dan heb je

de grote middenklasse, die de gejaagdheid van het dagelijks leven ondervindt en met heel veel vragen over de toekomst zit.»

U stelt ook vast dat mensen overal ter wereld aangeven dat ze de groeiende ongelijkheid als een centraal probleem zien, terwijl de staten daar niet noodzakelijk mee bezig zijn.

«De spanning tussen superrijken, de middenklasse die onder druk staat en de uitgesloten onderklasse vind je overal terug. Die spanning is de echte grondstroom van de politiek vandaag, de kloof tussen arm en rijk wordt op alle continenten gevoeld als een toenemende bedreiging. En daar komt bovenop dat er niet meer één grote supermacht is, maar een hele reeks grote mogendheden die soms samenwerken en soms met elkaar botsen. Een andere oerwet is de vaststelling dat landen die sterk groeien, willen meespelen met de groten. Die botsing tussen gevestigde machten en oerlanden is zich volop aan het voltrekken, met de opkomst van landen als China, India, Rusland, Zuid-Afrika en Brazilië.»

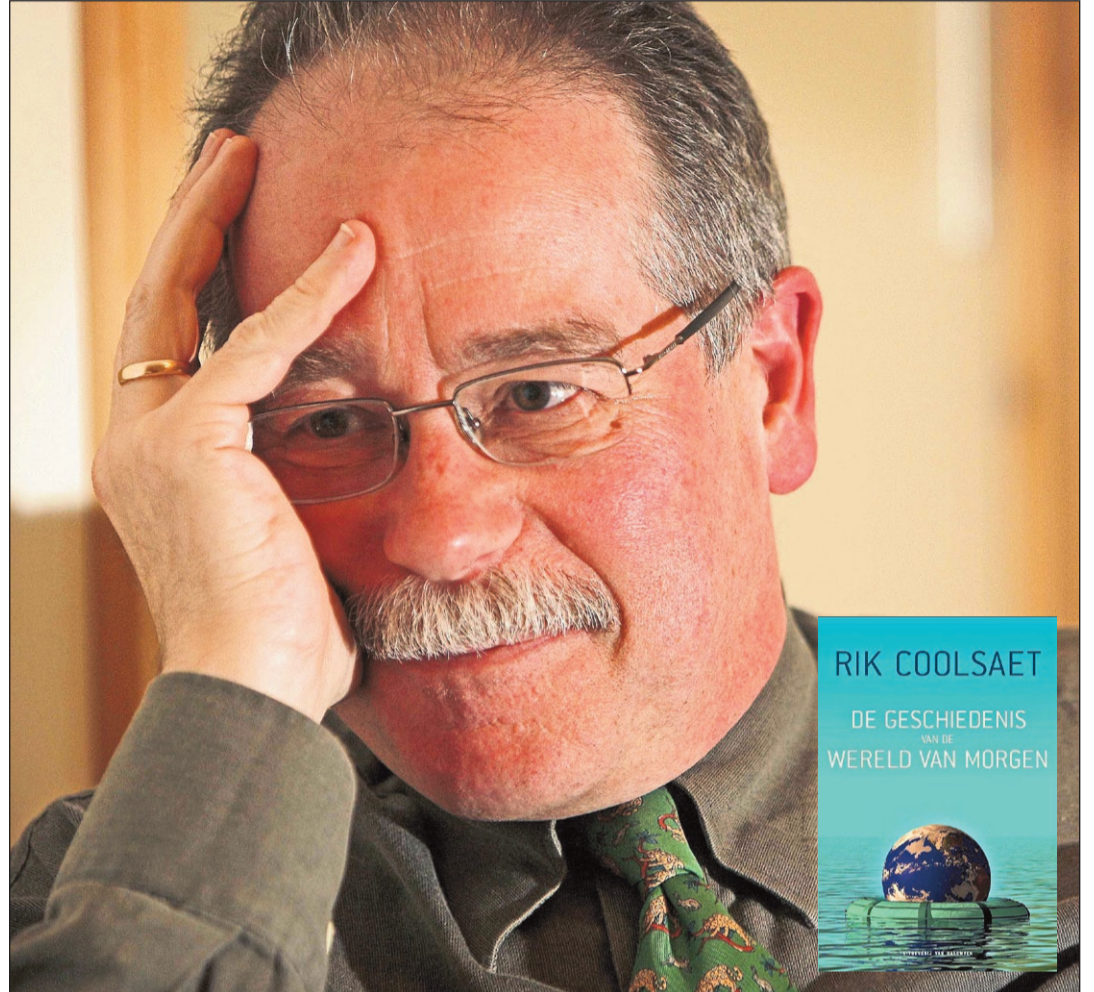
Is het een goede zaak dat de groeielanden steeds assertiever worden naarmate ze economisch meer successen boeken?

«Het is aan de EU om van internationale samenwerking het ordewoord voor de komende decennia te maken»

«Dat is volgens mij het grote vraagstuk voor al de grote internationale organisaties: ofwel geef je de groeielanden – die inderdaad verantwoordelijk zijn voor het grootste deel van de economische groei – hun plaats aan de onderhandelings-tafel, ofwel gaan ze zichzelf organiseren zonder ons. In dat geval zullen ze een parallel internationaal systeem opzetten waarin de Westerse landen niet meer meespelen. Je hebt al een aantal voorbeelden van die tendens, en het is de vraag of wij het verstand zullen hebben om de macht rechtvaardiger te verdelen. Daar zijn niet eens grote idealen voor nodig, dat is gewoon een kwestie van zelfbehoud. Als je groeielanden uitstoot, vraag je om moeilijkheden.»

Gelooft u dat de Europese Unie de kracht heeft om het multilaterale model uit te dragen over de wereld?

«De EU heeft een ontzettend

zware verantwoordelijkheid, want zij is als enige in staat gebleken om landen zo aan elkaar te binden dat ze permanent met elkaar samenwerken op alle vlakken en nooit meer oorlog voeren. Het is aan de EU om van internationale samenwerking het begrip van de komende decennia te maken. Op milieuvlak

gewerkt worden om het vertrouwen van de wereld weer op te bouwen. Maar dat zit eraan te komen, of niet?

«Zoals mijn grootmoeder al zei: als 't god belieft. (lacht) Het beste dat Amerika op dat vlak kan overkomen, is dat Barack Obama president wordt, omdat je van hem moeilijk kan zeggen dat hij onderdeel is van een joods-christelijke samenzwering tegen de moslimwereld. Maar dan moeten de VS ook een nederiger rol gaan spelen, die overeenkomt met haar werkelijke macht. Het land moet beseffen dat het een vorm van permanente samenwerking met de andere grote mogendheden nodig heeft om zijn eigen belangen te behartigen. Maar als ze zichzelf blijft zien als de onmisbare natie die de wereld moet leiden, dan gaat ze voortdurend op het wantrouwen van de rest van de wereld botsen. De leidersrol van een grote natie kan pas aanvaard worden, als ze zich achter regels schaaft die voor iedereen gelden.»

Een prachtig idee, maar ik stel me toch de vraag of solidariteit ooit sterker kan zijn dan egoïsme. Zo zitten mensen en regeringen toch niet in elkaar?

«Je hebt volkomen gelijk, maar dat is volgens mij dus de inzet van de sociale actie. Je kan de ongerustheid binnen de middenklasse op twee manieren opvangen. Egoïsme is één optie, en het is erg verleidelijk om te horen dat jij jezelf kan beschermen en je niets meer moet aantrekken van die arme sukkelaars. Daar spelen populistten ook handig op in. Maar mensen blijken ook bereid tot solidariteit. Het komt er dus op aan om, zoals Roosevelt destijds met zijn New Deal, een

electorale meerderheid te maken van mensen die zonder perspectief zitten en sociaal geëngageerden uit de middenklasse. Zo kan je de maatschappij verbeteren.»

Goed, maar hoe kom je ooit aan een meerderheid als kansarmen maximaal 15% van het kiespubliek uitmaken? De rest zal toch niet zomaar een deel van zijn welvaart afstaan?

«Het is geen kwestie van welvaart afstaan, maar van onze welvaart verzekeren tegen een instabiele samenleving. Dat komt neer op solidariteit én welbegrepen eigenbelang. We hebben er allemaal belang bij als de economie goed draait, en dat lukt alleen als de maatschappij niet voortdurend te maken krijgt met schokken. Men moet mensen duidelijk maken dat de welvaart van de ene afhankelijk is van de welvaart of de kansen van de andere. En op dat vlak is nog werk aan de winkel, vooral omdat we lange tijd zo sterk de nadruk hebben gelegd op het individu. Wat we opnieuw moeten duidelijk maken, is dat een elementair gemeenschapsgevoel goed is voor iedereen. Dat is voor mij de inzet van de politieke strijd van vandaag en morgen: ofwel egoïsme, geëxploiteerd door populisme, ofwel een elementair gemeenschapsgevoel, vertolkt door fatsoenlijke politici.»

Manu Sinjan

'De Geschiedenis van de Wereld van Morgen' is verschenen bij Uitgeverij Van Halewijnck.

Professor Coolsaet debatteert morgen over zijn boek in het Vlaams-Nederlands huis De Buren in Brussel, en woensdag in De Vooruit in Gent

In Washington moet er hard